

УДК 338.262.7

Малаховський Ю. В.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності,
Центральноукраїнський національний технічний університет

Вимірювання соціального капіталу на мезоекономічному рівні національної економіки

Секторальна структура національної економіки, в умовах функціонування постіндустріального технологічного устрою системи господарювання, передбачає необхідність вивчення сукупного впливу на рівень кінцевого споживання ВВП реального та трансакційного секторів. Функціональним призначенням останнього є сприяння інтенсивній взаємодії економічних суб'єктів у процесі зміни форм власності на шляху просування продукції/послуг до кінцевого споживача.

Соціальний капітал (СК) національної економіки – сукупність структурованих соціально-економічних відносин, реалізація яких здійснюється через систему мережових зв'язків, дотримання котрих приносить вигоду суб'єктам відносин у вигляді доступу до ресурсів виробництва, соціальної підтримки учасників процесу, а також соціальної ренти, що виражає розмір заощадження коштів від реструктуризації інституціональних установ та організацій на основі чіткої специфікації прав власності, створення організаційних структур, що забезпечують їх ефективний обмін, порівняння та економію витрат, що виникають у ході цього процесу.

Функціями СК, з точки зору структурного устрою, а також потреби формування державної політики регулювання, є: зниження трансакційних витрат за рахунок підвищення рівня довіри; забезпечення доступу суб'єктів до благ та цінностей, суттєве підвищення цінності наявних ресурсів, зниження витрат, що пов'язані з отриманням доступу до них; полегшення доступу, подолання явищ недовершеності ринкової інформації, її недоступності, закритості, односторонності; підвищення довіри до державних інститутів, консолідація суспільства, зростання рівня соціальної стабільності, прискорення економічного розвитку.

Елементи СК – довіра; репутація; правила, норми, санкції; цінності та культура – спричиняють опосередкований вплив на розмір трансакційних витрат, що не лише має певні недоліки, але й повинне розглядатися передусім з точки зору формування можливих переваг.

Головними здобутками у ході розробки якісних та кількісних процедур вимірювання соціального капіталу є методики, що сьогодні широко застосовуються знаними міжнародними та національними інституціями під різними назвами. У критичному аналізі перелічених концепцій, представлених фахівцями France Institut National de la Statistique et des Études Économiques, зазначено, що головним недоліком розроблених концепцій є неможливість на їх основі емпірично обґрунтувати і, як наслідок, розробити прикладні інструменти для вимірювання соціального капіталу. З точки зору проведеного нами дослідження зазначимо, що вірогідними шляхами вирішення зазначених труднощів є: по-перше, зосередження на вирішенні конкретної проблеми формування соціального капіталу, а не його теоретичної гносеології; по-друге, найбільш загальні конструктивні побудови повинні бути тісно пов'язані з іншими аналітичними конструкціями, серед яких соціальний капітал виступає у якості додаткового пояснювального фактора; по-третє, слід сформулювати чіткі гіпотези,

згідно яких змінні величини СК повинні бути виміряні, а також для розуміння порядку їх залучення до аналізу.

Метою дослідження є узагальнення теоретико-методологічних засад розробки показників вимірювання СК мезорівня з врахуванням особливостей пов'язаного функціонування реального та трансакційного секторів постіндустріальної економіки.

Здійснюючи концептуалізацію СК, визначимо у його складі три інгредієнти: вбудовані у соціальну структуру ресурси; доступність ресурсів для індивідуумів; використання/мобілізування зазначених соціальних ресурсів індивідуумами у ході цілеспрямованих дій. Здійснюючи уточнення визначення феномену, з точки зору можливості його вимірювання, сформулюємо вектор функціонування СК, що розгортається з метою перетворення нерівних передумов та факторів (ступеня довіри, норм, структурних та позиційних особливостей агентів) шляхом капіталізації їх елементів (створення умов для доступу до місць розташування та ресурсів мереж, мобілізації – у процесі використання контрактів або ресурсів контрактів) у ефекти та вигоди суспільного значення (інструментальні – добробут, влада, репутація; відчуттєві – фізичне, ментальне здоров'я, задоволення життям).

Результативні підходи до процесу гармонізації процедур вимірювання та оцінювання наслідків взаємодії бізнесу та громадського суспільства може бути реалізовано на засадах ідей проекту т.з. Протоколу СК [1]. Методологічний підхід, що задовольняє більшості з перелічених у згаданих джерелах вимог до організації процесу вимірювання СК на мезоекономічному рівні, хоча й розроблено його для рівня окремого підприємства, може бути проілюстровано на наступному прикладі (табл. 1).

Таблиця 1 – Послідовність вимірювання ефекту залучення компонентів СК мікрорівня

“Вхід”	Діяльність	“Вихід”	Результати	Вплив
Загальний опис				
Ресурси, що є необхідними для здійснення діяльності	Активність, вплив якої на СК слід проаналізувати та виміряти	Результати діяльності у заданому напрямі	Зміни в житті цільової категорії населення	Мета – зміни у рівні життя цільової категорії населення (майбутніх поколінь)
Показники				
Оскільки переважна частина ресурсів оцінюється у фінансових показниках, найбільш універсальним показником є витрати грошей	Якісні показники, наприклад, продажі продукції/послуг, забезпечення підготовки, дотримання стандартів/політики	Обсяги продажів, кількість причетних працівників	Чисельність та питома вага людей, що засвоїли поведінку, отримали можливості, доступ до продуктів/послуг	Зміни в рівні освіти, стані здоров'я, рівні доходів
Приклад показників				
Первинні внутрішні дані – управлінського обліку, звіти про проект, звіти про виплати та чисельність працівників, дані перевірок, досліджень життєвого циклу, аудиту			Первинні або додаткові зовнішні дані – таблиці “витрати-випуск”, дані уряду або національної статистичної служби, дослідження рівня зайнятості, результати опитування стейкхолдерів	

Джерело: узагальнено автором на основі [2].

Найбільш привабливо, з точки зору досягнення інструментально забезпеченого результату дослідження, виглядає концептуальний підхід до кількісного вимірювання соціального капіталу, що сформульовано робочою групою канадського уряду під назвою Policy Research Initiative (PRI) [3]. Вимірюванню показників, що проявляються на мезоекономічному рівні функціонування, присвячено ґрунтовне дослідження з

детально представленою методологією опису моделі СК та встановленням кількісного впливу на нього рівня громадської активності [2]. Прикладні розрахунки показників СК мезоекономічного рівня для Австралії [4], Італії [5], Нідерландів [6] також здатні озброїти дослідників детальним переліком індикаторів вимірювання ступеня пов'язаності соціальних зв'язків із політикою та громадськими інституціями.

Підводячи проміжні підсумки дослідження, маємо підстави стверджувати, що панівними підходами до вимірювання соціального капіталу є: (а) підхід, що базується на мережному підході до його формування (network-based approach to social capital) та (б) методологічна стратегія вивчення соціального капіталу в контексті публічної політики (studying social capital in a public policy context). У випадку їх реалізації, йдеться про системний підхід до вивчення:

- вхідних параметрів формування СК (мереж індивідуальної та колективної співпраці); параметрів “входу-виходу” (рівня довіри до місцевих інституцій, а також дотримання ними правил, норм діяльності); результатів функціонування СК (колективної співпраці) – у межах реалізації підходу Social Capital Assessment Toolkit (SOCAT) Світового банку;

- рівня соціального партнерства, соціальної підтримки, поширення соціальних мереж та громадянського партнерства – в межах реалізації підходу OECD (Organization of Economic Co-operation and Development), що приділяє особливу увагу питанням дослідження якості життя, умов старіння населення, людського капіталу, людської безпеки, інтеграції мігрантів, умов стійких позитивних перетворень тощо у країнах, що розвиваються;

- проблем участі, соціальної активності, цілеспрямованості, контролю, самоефективності, сприйняття спільноти, соціальної взаємодії, соціальних мереж, соціальної підтримки, рівня довіри, взаємності, соціальної згуртованості за моделлю Національного офісу статистики Великої Британії;

- проявів обмеженого впливу СК на соціально-економічний розвиток та рівень здоров'я нації – в рамках підходу служби статистики Канади;

- взаємного впливу та співвідношення чотирьох основних видів капіталу – фінансового, фізичного, людського та соціального – за методологією вивчення траєкторії розвитку (умовного) проекту, що послідовно проходить стадії зародження, консолідації, зрілості, кризи та завершення, з поступовим скороченням розміру соціального капіталу.

Список літератури

1. Building the Social Capital Protocol: Insights into employment, skills and safety. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///WBCSD_Building_SCP_Employment_Skills_Safety_2016.pdf.
2. Joonmo Son Social capital and civic action: A network-based approach / Joonmo Son, Nan Lin. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://courses.washington.edu/pbafadv/examples/social%20capital%20networks.pdf>.
3. Browne G. Measuring Integration within a Network of Services / G. Browne // System-Linked Research Unit Working Paper. – №02-04.
4. Johnson D. Communities, social capital and public policy: literature review / D. Johnson, B. Headey, B. Jensen. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/05_2012/prp_no_26.pdf.
5. Righi A. Measuring social capital: Official statistics initiatives in Italy / A. Righi. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ac.els-cdn.com/S1877042813002887/1-s2.0-S1877042813002887-main.pdf>.
6. Van Beuningena J. Social capital in 2009: An index for the Netherlands / Van Beuningena J., Hans Schmeetsa H. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042813002930>.